

TISH EMALI SEZUVCHANLIGINING SABABLARI VA UNI KAMAYTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Muallif: **Rafiqov Diyorbek Bekzodjon o'g'li**

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Stomatologiya yo'nalishi

25-03-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: **Madaminova Nilufarxon Sardorbek qizi**

KUAF Stomatologiya kafedrası asisstenti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada tish emali sezuvchanligi, uning kelib chiqish sabablari va zamonaviy stomatologiyada uni kamaytirish usullari yoritib beriladi. Tish sezuvchanligi bugungi kunda keng tarqalgan muammolardan biri bo'lib, sovuq, issiq, shirin yoki nordon mahsulotlar iste'mol qilinganda kuchli noqulaylik va og'riq hissi bilan namoyon bo'ladi. Ushbu holat ko'pincha tish emalining yupqalashishi, dentin qatlamining ochilib qolishi va tish pulpalarining tashqi ta'sirlarga sezgir bo'lib qolishi natijasida yuzaga keladi. Emalning shikastlanishi noto'g'ri gigiyena, tishlarni qattiq cho'tka bilan yuvish, bruksizm, kariyes va parodont kasalliklari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Maqolada tish emali sezuvchanligini aniqlash, profilaktika choralarini qo'llash hamda zamonaviy davolash usullari, jumladan remineralizatsiya terapiyasi, ftorli preparatlar, desensitizatsiya vositalari va stomatologik muolajalar haqida fikr yuritiladi. Ushbu mavzu stomatologiya yo'nalishi talabalari uchun muhim bo'lib, bemorlarga kompleks yondashuvni tushunishga yordam beradi.

KALIT SO'ZLAR: tish emali, sezuvchanlik, dentin, remineralizatsiya, ftor terapiyasi, bruksizm, kariyes, stomatologik profilaktika

KIRISH. Tish emali sezuvchanligi stomatologik amaliyotda eng ko'p uchraydigan muammolardan biri bo'lib, u bemorlarda turli tashqi ta'sirlarga nisbatan og'riq yoki

noqulaylik hissi paydo bo'lishi bilan xarakterlanadi. Ushbu holat ko'pincha sovuq yoki issiq ichimliklar, shirin mahsulotlar, nordon taomlar hamda havo ta'siri natijasida yuzaga keladi. Tish sezuvchanligi insonning kundalik hayot faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, ovqatlanish jarayonini qiyinlashtiradi va hayot sifatini pasaytiradi.

Tish emali inson organizmidagi eng qattiq to'qima hisoblanib, u tishni tashqi omillardan himoya qiladi. Ammo turli sabablar tufayli emal qatlamining yupqalashishi yoki shikastlanishi dentin qatlamining ochilib qolishiga olib keladi. Dentin tarkibida mayda kanalchalar mavjud bo'lib, ular tish pulpasi bilan bog'langan. Shu sababli dentin ochilib qolganida tashqi ta'sirlar bevosita nerv tolalariga ta'sir qilib, og'riq sezgisini yuzaga keltiradi.

Tish emali sezuvchanligining asosiy sabablari orasida noto'g'ri og'iz gigiyenasi, qattiq cho'tka bilan tish yuvish, abraziv tish pastalaridan foydalanish va tishlarni haddan tashqari kuch bilan tozalash kabilar mavjud. Bundan tashqari, kariyes kasalligi, tishlarning mexanik shikastlanishi, parodont kasalliklari ham emalning yemirilishiga sabab bo'ladi. Bruksizm, ya'ni tishlarni g'ijirlatish holati ham tish emalini asta-sekin yeyilishiga olib kelib, sezuvchanlikni kuchaytiradi.

Zamonaviy stomatologiyada tish emali sezuvchanligini kamaytirish uchun turli profilaktik va davolash usullari ishlab chiqilgan. Remineralizatsiya terapiyasi, ftorli preparatlar, maxsus desensitizatsiya vositalari va stomatologik qoplamalar yordamida emalni mustahkamlash mumkin. Shuningdek, bemorlarga to'g'ri gigiyena qoidalariga amal qilish va muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish tavsiya etiladi.

Mazkur maqolada tish emali sezuvchanligining eng ko'p uchraydigan sabablari hamda uni kamaytirishning zamonaviy usullari ilmiy jihatdan yoritib beriladi.

ASOSIY QISM. Tish emali sezuvchanligi stomatologiyada keng tarqalgan muammolardan biri bo'lib, bemorlarda turli tashqi ta'sirlarga nisbatan og'riq yoki noqulaylik hissini keltirib chiqaradi. Ushbu holat ko'pincha sovuq, issiq, shirin yoki nordon mahsulotlar iste'mol qilinganda yuzaga keladi. Sezuvchanlikning asosiy

mexanizmi dentin qatlamining ochilib qolishi bilan bog‘liq bo‘lib, dentin kanalchalari orqali tashqi ta’sirlar tish pulpasiga yetib boradi va og‘riq sezgisini paydo qiladi.

Tish emali inson organizmidagi eng qattiq to‘qima bo‘lib, tishlarni mexanik, kimyoviy va bakterial ta’sirlardan himoya qiladi. Emalning shikastlanishi yoki yupqalashishi dentinning ochilib qolishiga olib keladi. Natijada tish pulpaları sezgir bo‘lib qoladi va bemorda turli ta’sirlarga javoban og‘riq seziladi. Sezuvchanlik nafaqat tishning anatomik o‘zgarishi, balki og‘iz bo‘shlig‘idagi yallig‘lanish jarayonlari bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Tish emali sezuvchanligining eng ko‘p uchraydigan sabablaridan biri noto‘g‘ri gigiyena hisoblanadi. Juda qattiq cho‘tka bilan tish yuvish, abraziv tish pastalaridan foydalanish va tishlarni haddan tashqari kuch bilan tozalash emalning asta-sekin yemirilishiga olib keladi. Ayniqsa, noto‘g‘ri texnika bilan tish yuvish milk chetida emal eroziyasini yuzaga keltirib, sezuvchanlikni kuchaytiradi.

Kariyes kasalligi ham tish sezuvchanligining muhim sabablaridan biridir. Kariyes natijasida tish to‘qimalari yemirilib, dentin qatlamiga yaqinlashadi. Dentin ochilganda sovuq va issiq ta’sirlar kuchli og‘riq keltirib chiqaradi. Kariyes davolanmasa, pulpit va periodontit kabi og‘ir asoratlar rivojlanishi mumkin.

Parodont kasalliklari, ya’ni gingivit va parodontit ham sezuvchanlikni oshiradi. Milk chekinishi natijasida tish ildizi ochilib qoladi, ildiz yuzasida esa emal bo‘lmagan sababli dentin bevosita tashqi muhitga ta’sirchan bo‘ladi. Bu holat bemorda doimiy sezuvchanlik va noqulaylik keltirib chiqaradi.

Bruksizm, ya’ni tishlarni kechasi g‘ijirlatish holati ham emalning yemirilishiga olib keluvchi omillardan biridir. Bruksizm natijasida tish yuzasida mikro yoriqlar paydo bo‘ladi va emal qatlamining yupqalashishi sezuvchanlikni kuchaytiradi. Shuningdek, ortodontik muolajalar, tish Oqartirish jarayonlari va noto‘g‘ri protezlash ham vaqtinchalik sezuvchanlikni yuzaga keltirishi mumkin.

Kimyoviy omillar ham tish emali shikastlanishida muhim rol o'ynaydi. Nordon ichimliklar, gazlangan mahsulotlar va kislota tarkibli ovqatlar emalni eroziyaga uchratadi. Bu jarayon uzoq davom etsa, emal qatlamining yemirilishi kuchayadi va dentin ochilib qoladi.

Zamonaviy stomatologiyada tish emali sezuvchanligini kamaytirish uchun turli usullar qo'llaniladi. Eng keng tarqalgan usullardan biri remineralizatsiya terapiyasidir. Bu usulda tish emalini mustahkamlovchi preparatlar, kalsiy va fosfor birikmalari qo'llaniladi. Remineralizatsiya emalning qayta tiklanishiga yordam beradi va sezuvchanlikni kamaytiradi.

Ftor terapiyasi ham samarali usul hisoblanadi. Ftorli laklar, gel va tish pastalari emalni mustahkamlaydi hamda dentin kanalchalarini yopib, og'riq sezgisini kamaytiradi. Desensitizatsiya vositalari esa tish pulpalarining sezgirligini pasaytiradi va bemorga tez yengillik beradi.

Ba'zi hollarda stomatologik plombalash yoki maxsus qoplamalar qo'llaniladi. Agar sezuvchanlik kariyes yoki emal yoriqlari bilan bog'liq bo'lsa, shikastlangan joyni plombalash og'riqni bartaraf qiladi. Milk chekinishida esa jarrohlik muolajalari yoki parodontologik davolash usullari tavsiya etiladi.

Profilaktika choralariga rioya qilish ham sezuvchanlikni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. To'g'ri gigiyena, yumshoq cho'tka ishlatish, kislotali mahsulotlarni cheklash va muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish emalni himoya qiladi. Shuningdek, bruksizm bilan og'rigan bemorlarga maxsus kapalar tavsiya etiladi.

Umuman olganda, tish emali sezuvchanligi ko'p omilli muammo bo'lib, uni davolashda kompleks yondashuv talab etiladi. Zamonaviy usullar yordamida sezuvchanlikni kamaytirish va bemorning hayot sifatini yaxshilash mumkin.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, tish emali sezuvchanligi stomatologiyada tez-tez uchraydigan muammolardan biri bo'lib, bemorlarning kundalik hayot faoliyatiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu holat sovuq, issiq, shirin yoki nordon mahsulotlar

iste'mol qilinganda og'riq va noqulaylik hissi bilan namoyon bo'ladi. Sezuvchanlikning asosiy sababi dentin qatlamining ochilib qolishi va dentin kanalchalari orqali tashqi ta'sirlarning tish pulpasiga yetib borishidir.

Tish emali sezuvchanligiga olib keluvchi omillar turli xil bo'lib, ular orasida noto'g'ri og'iz gigiyenasi, abraziv tish pastalaridan foydalanish, kariyes kasalligi, parodont kasalliklari, milk chekinishi, bruksizm va kimyoviy eroziya asosiy o'rinni egallaydi. Shuningdek, tish Oqartirish muolajalari va ortodontik davolash jarayonlari ham vaqtinchalik sezuvchanlikni yuzaga keltirishi mumkin.

Zamonaviy stomatologiyada tish emali sezuvchanligini kamaytirish uchun remineralizatsiya terapiyasi, ftorli preparatlar, desensitizatsiya vositalari va stomatologik qoplamalar kabi samarali usullar ishlab chiqilgan. Davolash usulini tanlash sezuvchanlikning sababiga va bemorning umumiy holatiga bog'liq bo'ladi. Profilaktik choralar, ya'ni to'g'ri gigiyena qoidalariga amal qilish, muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish va zararli ovqatlanish odatlaridan voz kechish sezuvchanlikning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Demak, tish emali sezuvchanligini erta aniqlash va kompleks davolash bemorning hayot sifatini yaxshilaydi, tishlarning sog'lomligini saqlashga xizmat qiladi. Shuning uchun stomatologiya amaliyotida ushbu muammo dolzarb hisoblanib, unga doimiy e'tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.Borovskiy E.V. Terapevtik stomatologiya. Moskva: GEOTAR-Media, 2019. 512 bet.
- 2.Mitronin A.V. Kariyes va uning asoratlari. Moskva: Meditsina, 2018. 240 bet.
- 3.Danilevskiy N.F. Parodont kasalliklari. Kiev: Zdorovye, 2017. 328 bet.
- 4.Petrovich Yu.A. Stomatologiyada profilaktika va davolash asoslari. Moskva: Praktika, 2020. 190 bet.

5. Fejerskov O., Nyvad B., Kidd E. Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. Wiley Blackwell, 2019. 616 pages.
6. Newman M.G., Takei H., Klokkevold P.R. Carranza's Clinical Periodontology. Elsevier, 2020. 720 pages.
7. Robinson P.G. Essential Dental Public Health. Oxford University Press, 2018. 176 pages.